

Julius Klejdus: Z ptačí perspektivy

Nestává se často ani v naší poměrně bohaté produkci populárně-vědecké literatury, aby krátce za sebou vyšla dvě obsažná díla s podobnou problematikou a navíc od stejného autora. Posuzovanou nejnovější publikaci z oboru ornitologie můžeme tedy považovat za logické pokračování recenzované knihy Ptačí sezona (viz Živa 2012, 6: CXXXI), ale zároveň také jako její kvalitativní rozšíření do sfér, které v různých fotografických knihách o ptácích zpravidla nenajdeme. A tak, i když jde na první pohled o publikace podobné, jejichž atraktivita se zakládá především na širokém výběru barevných fotografií, nalezneme tu již podrobnější a zasvěcené nahlédnutí do tajů a rozmanitostí tělesné stavby a méně známých přizpůsobení a projevů ptačího života. Dozvíme se mnoho nového, co pozorovatel ptáků v přírodě většinou musí pracně vyhledávat v odborné literatuře, u nás např. v zoologických učebnicích, případně speciálních monografiích (jako je třeba Obecná ornitologie Z. Veselovského z r. 2001).

V této obsáhlé a ilustračně vybavené publikaci (kolem 1 000 barevných fotografií) se erudovanému jihomoravskému ornitologovi J. Klejdusovi podařilo povýšit populární fotografickou knihu o životě našich ptáků na úvod do zajímavých a většinou běžných pozorovatelů ptáků vesměs skrytých, řekl bych skoro intimních sfér života nejrůznějších ptačích druhů, a mnohé z toho i vysvětlit v obecnějším pohledu. To vše jen vhodným zařazením doplňujících textů k většině originálních snímků aktivit řady druhů této rozmanité a v mnohém vysoce specializované skupiny obratlovců. Autor postupně popisuje jednotlivé adaptace a činnosti běžných i vzácnějších druhů našich ptáků ve vysvětlujících a zobecňujících souvislostech a v hlubším vhledu do jejich životních přizpůsobení a zvyklostí. Pozorovatelům ptá-

ků v přírodě se tak dostává do ruky zasvěcená a cenná příručka, která dokáže populárním stylem představit i spoustu obecných poznatků z ptačího života.

Autora publikace známe jako zkušeného terénního pozorovatele a fotografa ptáků. V této knize však prokázal, že právě fotografující ornitolog se může velice přiblížit do prostředí nejrůznějších druhů. Pokud kromě uvedených zájmů má také zkušenosti podložené dlouholetými výpravami do přírody a navíc biologickým studiem (J. Klejdus je povoláním veterinář), může i popularizující publikaci povýšit na malou encyklopedii terénní ornitologie. Přesvědčil nás o tom ostatně již svou první „ptačí knížkou“ a nyní to jen dotvrzuje. Zde jde ovšem už o promyšlený záměr, který by výběrem originálních pohledů do života nejrůznějších druhů a jejich zobecňujícím

srovnáváním ukázal celou šíři přizpůsobení a chování této poměrně bohaté, dobře pozorovatelné, a proto i širší veřejností oblíbené a přednostně sledované skupiny. V první části jsou to zejména ukázky obecných i specializovaných tvarů ptačího těla (např. popis ptačího pera jako jedinečného útvaru obratlovců, který umožňuje let a udržuje potřebnou termoregulaci). Další podrobně jsou představeny různé typy letu a jejich využití v různých situacích. Následují ukázky dalších adaptací ptáků ve vnitřní anatomii a především v běžných životních projevech. Právě v tomto výkladu zařazuje autor snímky z přírody, ale také instruktivní stereoskopické a anatomické záběry a ve výkladu uplatňuje zkušenosti získané v biologickém studiu i během veterinární praxe. Totéž platí o textu k dalším oddílům knihy, zvláště v rozsáhlé kapitole o adaptacích v chování, termoregulaci, různých způsobech získávání potravy, v části o ptačím zpěvu a vůbec při popisu vzájemné vizuální i akustické komunikace ptáků.

Pozorovatelé v přírodě zřejmě uvítají též rozsáhlý oddíl o sexuální chování a rozmnožování ptáků, jejich hnízdění a výchově mláďat. Zde se kromě informací o obecné adaptaci celé skupiny, kterou je hnízdění, dozvídáme také o detailech ve stavbě hnízd, variabilitě ptačích vajčích i rozdílech v typu mláďat. Vše doplňují až desítky snímků hnízd a snůšek, které mohou posloužit při základním určování druhů.

Značná pozornost je věnována modernímu směru ve výzkumu ptáků, sledování jejich způsobů chování – etologii (viz str. 327–355). V této sféře životních projevů jsou ptáci obzvláště bohatě a rozmanitě adaptováni a nejrůznější typy jejich chování jsou přesně vázány na život v odlišných prostředích a různých situacích. Obecný výklad dokumentují unikátní fotografie, které nenásilně vedou čtenáře k pochopení těchto běžnému pozorování spíše utajovaných sfér ptačího života.

Kromě obrazového materiálu ze života ptačích druhů (autor přitom nezapře svou zvláštní náklonnost k druhům z okolí vod) je k dispozici poměrně detailní a zasvěcený výklad méně obvyklých aktivit a adaptací, včetně podrobného textového vybavení s využitím méně známých odborných termínů. Proto je vedle běžných rejstříků připojen potřebný slovník odborných názvů a symbolů (str. 359–360). Populární příručky tohoto typu jsou zatím i v tak oblíbené ornitologii spíše výjimkou. Jsem si jist, že právě tento přístup ocení kromě začátečníků i zkušenější obdivovatelé a pozorovatelé ptáků v naší přírodě. Publikace by tedy neměla chybět v žádné knihovně přírodníka nebo ochránáře.

J. Klejdus ve spolupráci s vydavatelstvem CENTA spol. s r. o., Brno 2013, 368 str. Cena neuvedena, v internetové distribuci od 495 Kč

1 Pisila čáponohá (*Himantopus himantopus*), která se snaží odlákat vetřelce od svých mláďat simulací poraněného ptáka (roztažením křídel a přikrčením). Foto J. Klejdus

